

Kent u uw wijk?

Deel 5: De Biesenhof

(door Ton Wolters)

De Biesenhof is een typische Limburgse carréhoeve met een rijke historie. De vroegste vermelding van de naam Biesenhof stamt uit 1259. In dat jaar wordt een stuk landbouwgrond met huis door vrouwe Aleidis, de weduwe van Willem van Beekhoven, voogd van Beek verkocht aan de Duitse Orde. Deze wil hier de commanderij "Kleine Biesen" (=Biesenhof) stichten.

In dit ridderhuis verbleef de commandeur van de orde om vanuit deze plaats zijn ridders aan te sturen. De "Kleine Biesen" viel onder het gezag van de landcommanderij "Alden Biesen" bij Bilzen in België. Van oorsprong had de Biesenhof met al haar landerijen, naast een militaire taak zeker ook een agrarische functie. In 1300 behoorden zo'n 150 bunders aan akkers en weidegronden bij de Biesenhof (=150 hectare).

De Biesenhof verloor haar betekenis toen in 1468 de hoofdzetel van de commanderij in de grotere "Nieuwe Biesen" van Maastricht werd gevestigd en deze de functie van de "Kleine Biesen" overnam.

De Biesenhof als pachthoeve

Door de opheffing van de commanderij de Kleine Biesen, verviel de militaire functie en werd de Biesenhof met haar omliggende landerijen en weilanden in gebruik genomen als pachthoeve. De jaarlijkse pacht bestond destijds uit de afdracht van de helft van de hele oogst, waardoor de pachters ook wel "halfers" of "halfwinners" werden genoemd.

In de vijftiende eeuw werd deze pacht aanzienlijk minder en moet men denken aan een deel van de oogst, zoals rogge en haver, een deel van het vee, zoals lammeren en varkens, en een gedeelte van de vruchtopbrengst en kruiden.

In 1624 brandde de hoeve af en werd in de huidige vorm herbouwd. Van de oorspronkelijke gebouwen resteert niets meer. Omstreeks 1772 worden de stallen en de grote oogstschuur gebouwd. In 1795 werd de Biesenhof, inclusief de landerijen, door de Franse bezetters als "geestelijk" goed in beslag genomen en verkocht aan particulieren. Rond 1815 wordt het woonhuis opgesplitst in een eigenaarswoning en een pachterswoning.

In 2004 verlaat de familie Peters als laatste pachter en eigenaar de Biesenhof.

Het gebouw

De vier bouwvleugels van de Biesenhof zijn haaks op elkaar geplaatst zodat een gesloten binnenplaats wordt gevormd. De vierbouwdelen omvatten het woonhuis met bakhuis aan de oostzijde, de graan- of de oogstschuur aan de noordzijde, de stallen

Biesenhof Geleen anno 1930.

voor paarden en varkens aan de zuidzijde en de stallen voor de koeien en kippen met de grote toegangspoort aan de westzijde.

De Biesenhof is grotendeels een 17- en 18-eeuwse boerderij en is gebouwd op een of meer oudere voorgangers. Van de commanderij en de oorspronkelijke hoeve is als zodanig niets meer aanwezig.

Het woonhuis

Het oudste deel van het huidige woonhuis stamt uit de zeventiende eeuw en is vermoedelijk gebouwd na een brand in 1624. Dit kleine woonhuis bevatte nauwelijks ramen en was zoals gewoonlijk gericht naar de binnenplaats. Aan de zuidzijde van dit woonhuis werd een stal of schuur gebouwd. Deze uitbreiding moest rond 1700 wijken voor de uitbreiding van het woonhuis: het huidige zuidelijk gedeelte. Tussen 1810 en 1817 bewoonde Jan Balthasar Schoenmakers met zijn vrouw de Biesenhof.

Waarschijnlijk werd toen de woning geschikt gemaakt voor dubbele bewoning, waarbij de eigenaar het zuidelijke deel betrok en de pachter het noordelijk deel. In 1889 kocht notaris Russel de hoeve, nadat de hoeve getroffen was door een ernstige ziekte onder het vee.

Bij de komst van de familie Peters als pachter in 1907, zijn er voor het onderbrengen van de knechten een aantal veranderingen in de woning aangebracht. Rond 1925, nadat de familie Peters eigenaar werd, zijn de twee woningen verder verbeterd. Op de verdieping waar eerst de vruchtenzolder was, werd nu de slaapgelegenheid voor de knechten ondergebracht.

Het woonhuis is deels onderkelderd. De grote kelder is te bereiken via een toegang op de binnenplaats, waarbij via een gang een verbinding gemaakt is met de twee 17-eeuwse kelders onder de pachterswoning.

Het bakhuis

Mogelijk stond het eerste bakhuisje ten zuiden van de eigenaarswoning.

Omdat in 1864 het oude pad tussen Geleen en Sweikhuizen, dat voorheen over de binnenplaats liep, door een grotere weg langs de buitenkant van de hoeve werd vervangen, kwam er aan de noordzijde van het woonhuis ruimte vrij voor de bouw van een groter bakhuis. Deze 19-eeuwse bakoven bestaat uit een stookhuis en een uitzonderlijk grote dubbele bakoven.

De grote poort aan de overzijde van de huidige ingang werd afgebroken en de binnenplaats werd nu afgesloten door een nieuw overdekt poortje tussen de grote schuur en het nieuwe bakhuis.

De schuur

Op pachthoeven in onze omgeving komen deze uitzonderlijk hoge en grote schuren wel vaker voor.

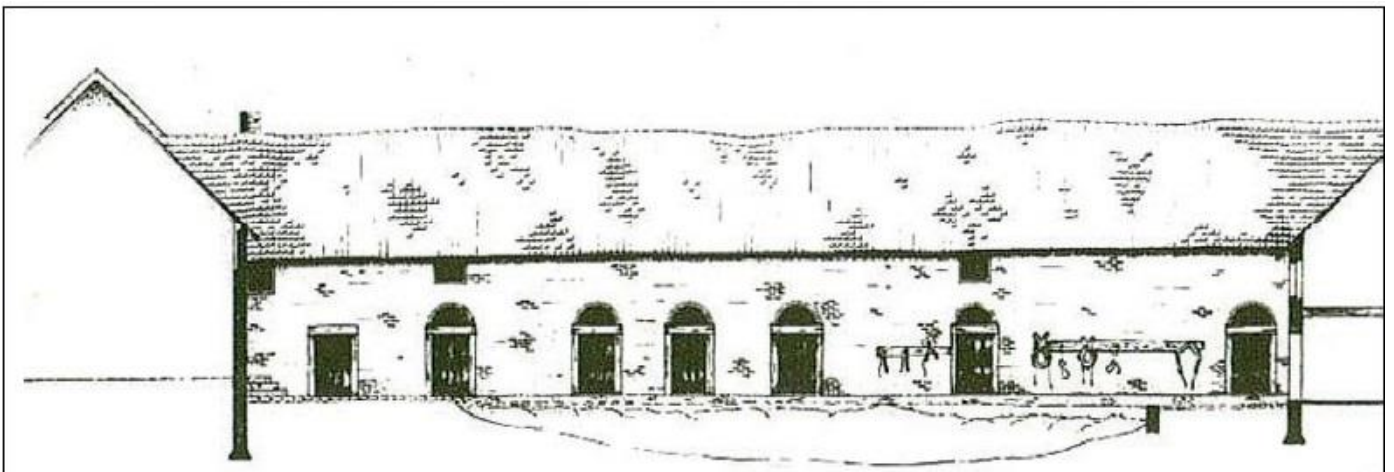
De schuur was belangrijker dan het ondergeschikte woonhuis en werd zelfs als statussymbool gezien. Hoe groter de schuur, hoe gefortuneerder de eigenaar was. De huidige schuur is gebouwd in 1772 en werd gebruikt voor de oogstopslag. Ze was door poorten in de beide topgevels te bereiken. Doordat de poorten tegenover elkaar geplaatst zijn, konden grote karren en wagens door de schuur te rijden. Op die manier was men in staat in korte tijd grote hoeveelheden hooi en graanschoven op te slaan. Bovendien werd op deze manier de oogst gescheiden gehouden van de mestvaalt op de binnenplaats.

De ruimte tussen de poorten wordt ook wel de "din" genoemd; dit was de plek waar gedorst werd. Behalve de twee grote poorten zijn er ook twee deuren en ramen met hardstenen omlijstingen aan de erfzijde van de schuur. Zij dienden voor de toegang tot de schuur en waren met de ramen nodig voor de ventilatie en lichtinval bij het laden, lossen en dorsen.

Een bijzondere detail in de schuur zijn de ovale ventilatiegaten in de topgevels die aan de binnenzijde afgesloten kunnen worden door luiken.

De stallen

De stallen zijn in dezelfde periode als de schuur gebouwd. Hierbij werd gebruik gemaakt van bestaande gebouwen die destijds waren uitgevoerd in vakwerk.

De paarden en de varkens werden tot na WO II in de zuidvleugel gestald en de koeienstal was in de westvleugel gevestigd. De kippen bevonden zich op de verdieping boven de koeienstal, waardoor ze veiliger waren voor bezoek van vossen en marters.

De toegangen naar de binnenplaats bestaan uit fraaie hardstenen stijlen onder een gemetselde rondboogopening, ten behoeve van ventilatie. Ook de stenen gevel van de varkens- en paardenstallen, die in 1772 de oorspronkelijke vakwerkgevel verving, had dergelijke toegangen.

Eind 2004 werd gestart met de grootschalige restauratie, deze is voltooid in 2007.

Thans heeft de Biesenhof diverse bestemmingen die in het teken van gastvrijheid staan.

Bronvermelding:

Geschiedenis van Geleen. Arthur Schrijnemakers, 1998. <deel 1, 83 - 84 >
Geschiedenis van Geleen. Arthur Schrijnemakers, 2011. <deel 3, 280-309 >
www.biesenhof.nl

Foto's:

L.Spee, Biesenhof
T.Nolles, fotokring Geleen
Beeldbank, Heemkundevereniging Geleen